

17. 06. 2020

mgr Ewa Jędrzejewska
W P Ł Y N Ę Ł O

**POSTĘPOWANIE W SPRAWACH O ODSZKODOWANIE ZA SZKODĘ
WYRZĄDZONĄ RUCHEM POJAZDU MECHANICZNEGO DOCHODZONE Z
OBOWIĄZKOWEGO UBEZPIECZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ
POSIADACZA POJAZDU MECHANICZNEGO**

STRESZCZENIE

Przedmiotem niniejszej pracy jest postępowanie w sprawach o odszkodowanie wytoczonych przez poszkodowanego zdarzeniem komunikacyjnym przeciwko zakładowi ubezpieczeń, z którym posiadacz pojazdu mechanicznego zawarł obowiązkową umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. O ile prawo cywilne materialne zapewnia poszkodowanym określone instrumenty zmierzające do rekompensaty szkody, to jednak ich skuteczna realizacja wymaga stworzenia poszkodowanemu możliwości dochodzenia swoich praw na drodze postępowania sądowego. Dla realizacji tego celu niezbędne jest funkcjonowanie jasnych i przystępnych procedur zapewniających efektywną ochronę prawną poszkodowanemu.

Istotą rozważań stało się ustalenie, czy w świetle obowiązujących przepisów prawnych poszkodowany zdarzeniem komunikacyjnym spowodowanym ruchem pojazdu mechanicznego ma zapewnioną faktyczną możliwość dochodzenia swoich praw na drodze sądowej. Stąd konieczne było określenie istoty odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną ruchem pojazdu mechanicznego, ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego, a także ustalenie charakteru i znaczenia postępowania likwidacyjnego jako postępowania przedsądowego. Zasadnicze rozważania skoncentrowane zostały wokół postępowania sądowego o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną ruchem pojazdu mechanicznego dochodzoną z obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z uwzględnieniem odmienności związanych z udziałem w postępowaniu zakładu ubezpieczeń jako strony postępowania.

Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów i wniosków, a także zawiera literaturę, orzecznictwo, netografię oraz spis tabel.

Przedmiotem rozważań w pierwszym rozdziale stała się problematyka odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną ruchem pojazdu mechanicznego. W tym celu omówione zostały przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej oraz okoliczności

egzoneracyjne wyłączające tę odpowiedzialność. Analizie poddana została także istota obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego oraz charakter odpowiedzialności ubezpieczyciela w ramach ubezpieczenia OC. Zagadnienia te stanowiły punkt wyjścia dla dalszych rozważań. W rozdziale pierwszym pomocniczo zasygnalizowana została również problematyka zasad odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną ruchem pojazdu autonomicznego, którego ruch następuje bez woli i nadzoru człowieka. Wskazano, że wraz z masowym wprowadzaniem pojazdów autonomicznych na rynek konieczne będzie dokonanie w przyszłości modyfikacji zasad odpowiedzialności posiadacza pojazdu mechanicznego za szkodę.

Drugi rozdział obejmuje omówienie postępowania likwidacyjnego, stanowiącego postępowanie przedsądowe, ze szczególnym uwzględnieniem poszczególnych czynności podejmowanych w tym postępowaniu i ich wpływu na późniejszy proces sądowy. Omówiono sposób wszczęcia postępowania likwidacyjnego i jego przebieg ze szczególnym uwzględnieniem zawiadomienia o szkodzie, etapu ustalania okoliczności niezbędnych do przyjęcia odpowiedzialności przez zakład ubezpieczeń oraz terminów ukończenia postępowania likwidacyjnego. W ramach tych rozważań omówiono status poszkodowanego, a także zakładu ubezpieczeń w ramach tego postępowania. Nie sposób było pominąć wpływu czynności podejmowanych w postępowaniu likwidacyjnym na późniejszy proces sądowy.

Rozdział trzeci rozprawy poświęcono podmiotom postępowania sądowego w postępowaniu o odszkodowanie za szkodę dochodzone z ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego. W pierwszej kolejności omówiono jurysdykcję krajową, właściwość oraz skład sądu w odniesieniu do analizowanej problematyki. Kluczowe dla tych rozważań było stwierdzenie podstaw jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących umów ubezpieczeniowych, przewidzianej zarówno przez prawodawcę unijnego, jak i polskiego. Istotne jest również funkcjonowanie podstaw właściwości wyłącznej w sprawach o odszkodowanie z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, uregulowanej w ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych. W tej części opracowania omówiona została ponadto problematyka stron postępowania i ich atrybutów w postępowaniu cywilnym przy uwzględnieniu kategorii podmiotów, które mogą występować w procesie o odszkodowanie dochodzone z ubezpieczenia obowiązkowego.

Rozdział czwarty stanowi omówienie sposobu wszczęcia postępowania cywilnego, w szczególności poprzez wniesienie pozwu. Analizie w tej części poddano również sądowe oraz pozasądowe sposoby rozwiązania sporów pomiędzy poszkodowanym a zakładem ubezpieczeń. W ramach pozasądowego systemu rozwiązywania sporów konsumenckich odnotowano istotną

rolę postępowania przed Rzecznikiem Finansowym. Co prawda poszkodowanemu zdarzeniem komunikacyjnym nie sposób przyznać statusu konsumenta, to jednak w przypadku postępowania przed Rzecznikiem Finansowym ustawodawca umożliwił objęcie tym postępowaniem również poszkodowanego, wprowadzając definicję klienta rynku finansowego. Rozważania poczynione w rozdziale czwartym pozwoliły na wywiedzenie wniosku, że dla obu stron sporu w sprawach objętych przedmiotem opracowania alternatywne sposoby rozwiązywania sporów stanowią atrakcyjne rozwiązanie.

Piąty rozdział obejmuje omówienie przebiegu postępowania (w tym postępowania dowodowego), mając na uwadze najnowsze zmiany Kodeksu postępowania cywilnego. W ramach tej części omówiono plan rozprawy i inne czynności przygotowawcze oraz sformułowano szereg uwag do istniejących od 2019 rozwiązań w zakresie przygotowania rozprawy. Ponadto podjęto rozważania ogólne na temat obrony pozwanego w sądowym postępowaniu cywilnym z wyszczególnieniem czynności, które można uznać za czynności obronne w procesie. Uwagi te odniesiono do postępowania z udziałem zakładu ubezpieczeń. Dla skutecznego dochodzenia roszczeń oraz podejmowania obrony w procesie nie bez znaczenia pozostają zagadnienia związane w postępowaniem dowodowym, w tym znaczenie poszczególnych środków dowodowych dla sprostania ciężarowi dowodowemu spoczywającemu na poszczególnych stronach. Rozdział ten obejmuje także omówienie kosztów procesu w odniesieniu do spraw o odszkodowanie przeciwko zakładowi ubezpieczeń w kontekście konieczności wzmocnienia ochrony poszkodowanego jako słabszej strony postępowania.

Ostatni rozdział traktuje o orzeczeniach sądu oraz o środkach odwoławczych. Rozważania dotyczące wyroku, postanowienia i nakazu zapłaty zaprezentowano z uwzględnieniem danych statystycznych dotyczących spraw o odszkodowanie z tytułu wypadków komunikacyjnych, w tym w aspekcie poziomu wpływu tych spraw do sądów rejonowych i okręgowych oraz sposobem ich zakończenia. Zasygnalizowane w pracy wątpliwości interpretacyjne oraz rozbieżności w doktrynie i orzecznictwie co do funkcjonujących regulacji pozwoliły na postawieniu postulatów *de lege ferenda* zmierzających do zapewnienia poszkodowanemu ruchem pojazdu mechanicznego efektywną ochronę prawną w procesie sądowym.

Dla osiągnięcia zamierzonego celu rozprawy wykorzystano metodę dogmatyczną dla prezentacji i interpretacji aktualnie obowiązujących przepisów prawnych, regulujących istotę odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną ruchem pojazdu mechanicznego, istotę obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego, charakter i cel

postępowania likwidacyjnego jako przedsądowego etapu dochodzenia roszczeń oraz zasad dochodzenia roszczeń odszkodowawczych przed sądem od zakładu ubezpieczeń w ramach skargi bezpośredniej. W pracy zastosowana również została metoda analityczna w odniesieniu do obecnych poglądów doktryny i orzecznictwa w przedmiotowym zakresie, co umożliwiło sformułowanie wniosków *de lege ferenda* wynikających z prowadzonych analiz, które zostały przedstawione w końcowych częściach rozdziałów, niektórych podrozdziałów i we wnioskach. Metodami badań o charakterze uzupełniającym, którymi posłużono się w opracowaniu były metoda historyczna oraz prawnoporównawcza. Metoda historyczna miała na celu zaprezentowanie ewolucji reżimu odpowiedzialności posiadacza pojazdu mechanicznego za szkodę związaną z ruchem pojazdu mechanicznego, obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego oraz zasad dochodzenia roszczeń z tego tytułu bezpośrednio od ubezpieczyciela w ramach *actio directa*. Natomiast celem zastosowania metody prawnoporównawczej było zaprezentowanie niektórych instytucji prawnych oraz zasad postępowania występujących w obszarze dochodzenia roszczeń od zakładów ubezpieczeń na tle wybranych systemów prawnych, w szczególności prawa niemieckiego, austriackiego, rosyjskiego oraz brytyjskiego.

**CIVIL PROCEDURE IN CASES FOR COMPENSATION FOR DAMAGE CAUSED
BY MECHANICAL VEHICLE MOTION GAINED FROM THE OBLIGATORY
INSURANCE OF THE CIVIL LIABILITY OF THE MECHANICAL VEHICLE
HOLDER**

SUMMARY

The subject of the following doctoral dissertation is civil procedure in cases for compensation cases brought by the injured party with a traffic event against an insurance company with which the motor vehicle owner has concluded a compulsory civil liability insurance contract. While substantive civil law provides injured persons with certain instruments aimed at compensation for damage, their effective implementation requires that the injured party should be able to assert rights through court proceedings. To achieve this goal, it is necessary to have clear and accessible procedures ensuring effective legal protection for the injured party.

The essence of the considerations was to determine whether, in the light of applicable legal provisions, the injured party with a traffic event caused by the movement of a motor vehicle has a real opportunity to assert his rights in court. Therefore, it was necessary to determine the essence of liability for damage caused by the movement of a motor vehicle, the motor third- party liability insurance, as well as to determine the nature and significance of liquidation proceedings as pre-litigation. The main considerations were focused on court civil procedure in cases for compensation for damage caused by the motion of a motor vehicle as a gained from the compulsory motor third- party liability insurance, taking into account differences related to participation in the proceedings of an insurance company as a party to proceedings.

The dissertation contains an introduction, six chapters and conclusions, as well as literature, case law, netography and a list of tables.

The first chapter describes the issue of liability for damage caused by the movement of a motor vehicle. The conditions of the liability for damages and exonerating circumstances excluding this liability were discussed. The essence of the compulsory motor third- party liability insurance and the nature of the insurer's liability under civil liability insurance were also analyzed. These issues were the starting point for further considerations. In the first chapter, the problem of the principles of liability for damage caused by the movement of an autonomous vehicle, whose movement takes place without the will and supervision of a human

being, has been additionally indicated. It was pointed out that with the mass introduction of autonomous vehicles on the market, it would be necessary to modify the rules on the liability of the motor vehicle owner for damage in the future.

The second chapter includes the liquidation procedure as a pre-trial proceedings, taking into account in particular individual actions taken in these proceedings and their impact on subsequent court proceedings. The manner of initiating the liquidation proceedings and its course were discussed, with particular emphasis on the notification of damage, the stage of determining the circumstances necessary for the insurance company to accept liability and the deadlines for completing the liquidation proceedings. As part of these considerations, the status of the injured party and the insurance company were discussed as part of this procedure. It was impossible to ignore the impact of the actions taken in the liquidation proceedings on subsequent civil court procedure.

The third chapter of the dissertation was devoted to the subjects of legal proceedings in civil procedure in cases for compensation for damage claimed from the compulsory motor third-party liability insurance. First, national jurisdiction, jurisdiction and composition of the court were discussed in relation to the analyzed issues. The key to these considerations was the determination of the grounds for special jurisdiction in matters relating to insurance contracts, provided for by both the EU and Polish legislators. It is also important to have the grounds for exclusive jurisdiction in cases of compensation from motor third-party liability insurance regulated in the Act on compulsory insurance. This part of the study also discusses the issues of parties to proceedings and their attributes in civil procedure, taking into account the categories of entities that may claim claims for compulsory insurance.

In the fourth chapter of the dissertation, the way of initiation of civil proceedings, in particular by bringing an action, was analyzed. This section also examines the court and out-of-court ways to resolve disputes (ADR) between the injured party and the insurance company. As part of the out-of-court consumer dispute resolution system, an important role of proceedings before the Financial Ombudsman was noted. Although it is impossible to grant consumer status to an injured person, in the case of proceedings before the Financial Ombudsman, the Polish legislator has made it possible to cover the injured party by entering the definition of a financial market client. The considerations made in chapter four have led to the conclusion that for both sides of the dispute in matters covered by the study, alternative dispute resolution (ADR) can be an attractive solution.

The fifth chapter includes a discussion of the course of the proceedings (including evidence proceedings), taking into account the latest amendments to the Code of Civil

Procedure. As part of this chapter, the plan of hearing and other preparatory activities were discussed, and a lot of comments on the solutions existing since 2019 were prepared. In addition, general considerations were made regarding the defendant's defense in civil court proceedings, specifying the activities that could be considered as defense activities in the trial. These comments were related to the proceedings with the insurance company. For effective redress and taking defense in the process, the issues related to the evidentiary proceedings are not insignificant, including the importance of individual means of proof to cope with the burden of proof on individual parties. This chapter also includes a discussion of the costs of the trial in respect of actions for damages against insurance companies in the context of the need to strengthen the protection of the injured party as the weaker party to the proceedings.

The last chapter deals with court decisions and appeals. Considerations regarding the judgment, resolve and payment order were presented taking into account statistical data on cases of compensation for traffic accidents, including in terms of the level of impact of these cases to the district and regional courts and the manner of their termination. Interpretative doubts signaled at work and discrepancies in doctrine and jurisprudence regarding the regulations have allowed *de lege ferenda* postulates to provide the injured with effective legal protection in the court process.

To achieve the intended purpose of the dissertation, a dogmatic method was used for the presentation and interpretation of the currently applicable legal provisions regulating the essence of liability for damage caused by the movement of a motor vehicle, the essence of the compulsory motor third-party liability insurance, the nature and purpose of the liquidation proceedings as a pre-litigation stage of claims and rules for pursuing compensation claims before a court against an insurance company in a direct action. The work also uses the analytical method in relation to current views of the doctrine and case law in the subject matter, which enabled the formulation of *de lege ferenda* conclusions resulting from the conducted analyzes, which were presented in the final parts of the chapters, some subsections and in the conclusions. The complementary research methods used in the study were the historical and comparative law methods. The historical method was intended to present the evolution of the regime of liability of the motor vehicle owner for damage related to the movement of a motor vehicle, the compulsory motor third-party liability insurance and the rules for pursuing claims in this respect directly from the insurance companies under *actio directa*. However, the purpose of the comparative law method was to present some legal institutions and rules of conduct in the area of redress from insurance companies against the background of selected legal systems, in particular German, Austrian, Russian and British law.